

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

"ЗАТВЕРДЖУЮ"

Заступник керівника
(профектор з науково-педагогічної роботи)

Микола АФАНАСЬЄВ

Регіоналізм у сучасних міжнародних відносинах

робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань
Спеціальність

29 Міжнародні відносини

**291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та
регіональні студії»**

Освітній рівень
Освітня програма

перший (бакалаврський)

**Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні
студії**

Статус дисципліни
Мова викладання, навчання та оцінювання

**вибіркова
українська**

Завідувач кафедри філософії та політології

Олег КУЗЬ

Харків
2020

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри філософії та політології
Протокол № 1 від 25. 08.2020 р.

Розробники:

Кузь О. М., д.філос.н., проф. кафедри філософії та політології

Коротков Д. С., к.політ.н., доц. кафедри філософії та політології

Горбачов А.В., к.політ.н., викладач кафедри філософії та політології

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Анотація навчальної дисципліни

Процеси глобалізації посилили роль регіональних факторів у суспільному розвитку. У міжнародних відносинах переваги отримують держави, здатні створити оптимальне співвідношення між глобалізацією та регіоналізацією. У процесі глобалізації відбувається трансформація інститутів державної влади: частина державних функцій екстраполюється на світовий, міжнародний або субнаціональний ієрархічний рівень до всесвітніх, міжнародно-регіональних організацій і транснаціональних корпорацій.

Навчальна дисципліна «Регіоналізм у сучасних міжнародних відносинах» складена відповідно до освітньої програми підготовки бакалаврів зі спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Дисципліна націлена на виховання кваліфікованих фахівців, здатних якісно і глибоко розуміти й аналізувати процеси, що відбуваються в світі в цілому, поглянути на ситуацію ширше, ніж це дозволяє вузька спеціалізація на конкретній країні або регіоні. В рамках курсу окремо розглядаються як теоретичні основи процесу регіоналізації, так і практичні приклади функціонування регіоналізму у міжнародних відносинах. Окрему увагу буде приділено написанню модульних контрольних робіт та есе.

Метою викладання навчальної дисципліни «Регіоналізм у сучасних міжнародних відносинах» є ознайомлення студентів із існуючими регіональними економічними та політичними підсистемами; розгляд особливостей формування і перебігу міжнародних політичних процесів у різних регіонах.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Регіоналізм у сучасних міжнародних відносинах»:

- сформулювати уявлення про поняття «регіон» і його роль у сучасних міжнародних відносинах;
- забезпечити студентів знаннями про сучасні наукові та практичні підходи до аналізу регіональних систем і загроз регіональної безпеки;
- сприяти досягненню розуміння студентами логіки формування і функціонування регіональних систем;
- дати студентам загальне уявлення про структуру, основні компоненти і сучасні моделі регіональних систем та існуючих систем регіональної безпеки.

Характеристика навчальної дисципліни:

Курс	2
Семестр	4
Кількість кредитів ECTS	5
Форма підсумкового контролю	іспит

Структурно-логічна схема вивчення дисципліни:

Пререквізити	Постреквізити
Країнознавство	Міжнародні організації
Всесвітня історія	Міжнародні відносини в північній та південній Америці
Міжнародні відносини та світова політика	Зовнішня політика України
Політологія	

Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
Здатність працювати в міжнародному контексті. Здатність оцінювати стан та напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях. Здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав. Здатність аналізувати природу та еволюцію міжнародних організацій, їх місця у системі міжнародних відносин, основних форм та перспектив співпраці України з ними.	Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародними акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці. Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень. Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях. Розуміти багатоскладовість та гетерогенність українського суспільства, володіти навичками регіонального, політико-географічного та електорального аналізу поведінкових стратегій неурядових гравців міжнародних відносин України.

Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Регіоналізм / регіоналістика як парадигмальний наратив у сучасній теорії міжнародних відносин

Тема 1. Система міжнародних відносин і регіональні підсистеми.

Основні поняття регіоналістики та регіональної політики

Регіоналізм та міжнародні системи Основні напрями системного підходу до міжнародних відносин. Типи міжнародних систем. Регіони і регіональні підсистеми, критерії їх виокремлення. Основні підходи до інтерпретації терміну «регіон».

Географічна інтерпретація регіону. Історико-культурні підстави поняття «регіон». Економічне визначення регіону. Соціально-політичний контекст визначення регіону. Основні критерії вивчення регіону. Міжнародно-політичний регіон.

Типи регіонів. Загальна класифікація регіонів. Однорідні і функціональні регіони. Утворення регіону за М. Кітінгом (M. Keating), Б. Хеттне (B. Hettne) і Ф. Содербаумом (F. Soderbaum).

Регіон і регіоналізація. Регіоналізм: основні підходи до тлумачення. «Відкритий» і «закритий» регіоналізм. Новий і старий регіоналізм. Співвідношення понять

«регіоналізація» і «регіоналізм». Поняття глобалізації та регіоналізації.

Основні гео економічні регіони. Зміст регіональної політики.

Поняття регіональної інфраструктури.

Тема 2. Регіоналізація як базовий процес сучасних міжнародних відносин

Сучасна динаміка міжнародних відносин та роль регіонів. Еволюція ролі національних держав і зміцнення ролі регіонів в умовах світу, що глобалізується. Регіоналізація як провідна тенденція сучасних міжнародних відносин. Співвідношення регіоналізації та глобалізації.

Інтеграція як економічне підґрунтя розвитку регіону. Співвідношення понять регіоналізація і інтеграція. Інтеграція як механізм регіоналізації. Регіоналізація та проблема регіональної ідентичності. Співвідношення регіональної та національної ідентичності. Поняття регіональної безпеки. Особливості створення системи регіональної безпеки у регіонах світу. Регіоналізація як модель побудови нової ієрархії міждержавних відносин за принципом лідерства. Боротьба за лідерство як ресурс регіоналізації. Безпека держав-учасників регіону: контекст регіоналізації. Варіанти співпраці у галузі регіональної безпеки.

Тема 3. Історичні і цивілізаційні чинники становлення регіональних підсистем Історико-культурні чинники формування регіону. Історичний досвід і традиції, єдність ментальних координат, цінностей, соціальних стереотипів, чинник спільності мови і релігії, спільність етнічного походження. Цивілізаційний критерій у вивченні сучасних міжнародних процесів.

Термін «цивілізація» як базис регіональної підсистеми Поняття «цивілізація» як робочий інструмент сучасної політики ООН. Поняття діалогу цивілізацій. Загальногуманітарне, методологічне значення принципу «Захід–Схід». Характеристики Заходу і Сходу в рамках цивілізаційного підходу.

Макрорегіональний розподіл – Схід і Захід.

Історичні чинники розвитку сучасних регіональних систем. Розвиток регіональних систем: Азійської, Європейської, Панамериканської, Африканської. Поняття регіональної підсистеми. Основні критерії визначення регіональних підсистем. Провідні регіональні підсистеми: Північна Америка, Латинська Америка, Західна Африка, Північна Африка, Південна і Східна Африка, Центральна Азія, Південна Азія, Північно-Східна Азія, Південно-Східна Азія, Євразія, Західна Європа, Центрально-Східна Європа.

Тема 4. Регіональна інтеграція. Регіоналізм і міжнародна безпека

Регіональна інтеграція. Передумови, цілі та умови міжнародної економічної інтеграції. Значення політичних чинників економічної інтеграції. Формальна і реальна інтеграція. Рівні міжнародної інтеграції. Сучасні підходи до пояснення регіональних інтеграційних процесів. Регіональні організації. Функції міжнародних організацій, їх значення у сучасному світопорядку. Класифікація регіональних міжнародних організацій: військово-політичні альянси, багатоцільові організації, функціональні організації.

Регіоналізм і міжнародна безпека. Поняття «національна безпека», «міжнародна безпека», «регіональна безпека». Активізація периферійних зон після краху біполярної структури міжнародних відносин. Проблема національно-культурної ідентичності. Нові тенденції постіндустріального світу і регіональні проблеми міжрідних відносин. Багатополярність і регіональні підсистеми міжнародних відносин. Дихотомії: Центр– Периферія, Захід–Схід, Північ–Південь. Концепції колективної безпеки. Поняття «регіональної стабільності».

Тема 5. Регіональні конфлікти та проблема регіонального лідерства

Регіональні конфлікти. Характер конфліктів у сучасному світі, скорочення масштабних і активізація «малих», локальних внутрішніх конфліктів. Основні витоки регіональної конфліктності: структурні (економічні, ресурсні) протиріччя, територіальні зіткнення (прикордонні, за сфери впливу), етноконфесійні суперечності, внутрішній сепаратизм і т. ін. Внутрішньодержавні суперечності як джерело регіональних конфліктів.

Військові конфлікти в регіоні. Нерегіональні актори, їх позиція у конфлікті, посередництво. Міжнародна діяльність з врегулювання регіональних конфліктів. Миротворча діяльність у регіоні. «Заморожені конфлікти» і підходи до їх вирішення. Конфліктогенність регіону і її вплив на процеси регіоналізації.

Організації регіональної стабільності. Роль регіональних організацій у забезпеченні міжнародної безпеки. Регіональні конфлікти: поняття, типи і функції конфлікту в міжнародних відносинах. Особливості конфліктів у постбіполярному світі. Типологія сучасних регіональних конфліктів. «Інтернаціоналізація» конфліктів. Спроби врегулювання регіональних конфліктів.

Поняття лідерства у міжнародних дослідженнях. Провідні характеристики держави-лідера на регіональному і глобальному рівнях. Країна-лідер і перспективи міжнародного розвитку. Лідер і регіональна стабільність. Економічна і військова переваги країни-лідера. Ресурси регіонального лідерства. Боротьба за регіональне лідерство і факт визнання / невизнання лідера. Інструменти зовнішньої політики країни-лідера: месіанство, економічна експансія, «м'яка сила», «світ-системне» домінування тощо.

Змістовий модуль 2. Регіональні підсистеми міжнародних відносин

Тема 6. Європейська регіональна підсистема

Особливості цивілізаційного розвитку європейської регіональної підсистеми. Основні етапи формування європейської підсистеми. Формування Європи як цивілізаційної спільноти (римо-католицька і візантійська традиції). «Європейська ідея» в період між двома світовими війнами. Дискусії про об'єднання Європи після закінчення Другої світової війни. Поняття «євроатлантичний регіон». Особливості європейської інтеграції другої половини ХХ ст. «Ідеальна інтеграція» ЄС. Проблеми європейського регіону постбіполярного періоду. Відродження дискусій про геополітичні межі регіону в постбіполярний період. Проблема визначення «європейської ідентичності» у ХХІ столітті. Етапи європейської економічної інтеграції за Б. Балаша (Balassa Béla). Формування наднаціональної системи управління, політичного союзу і валютного союзу. Політика розширення ЄС як механізм регіоналізації. Поняття «Європи різних швидкостей» і «Європи із змінною геометрією». Країни Центральної та Східної Європи в ЄС, основні лінії протистояння «нових членів» і «країн ядра». Взаємодія ЄС з країнами пострадянського регіону. Політика європейського добросусідства.

Роль ЄС у побудові регіональної системи безпеки. Напрямки еволюції Спільної зовнішньої політики і політики безпеки (Common foreign and security policy (CFSP), Європейської політики безпеки і оборони (European security and defence policy (ESDP)). Співпраця ЄС та НАТО. Євроатлантизм. Регіональна і структурна політика Євросоюзу. Єврорегіони.

Субрегіональні процеси на території Європи. Субрегіони Європи: Західна

Європа, Північна Європа, Центрально-Східна Європа, Південна Європа. Особливості розвитку країн Північної Європи. Європейські регіональні організації, що забезпечують ідейну цілісність регіону. Рада Європи: забезпечення демократичного правового режиму. ОБСЄ як система співпраці міжнародних акторів у сфері європейської безпеки. Діяльність ОЕСР, її значення для посилення ролі Європи в сучасних процесах глобалізації.

Місце Європи в регіональних пріоритетах української зовнішньої політики. Геополітичне, соціокультурне, політико-інституціональне та юридичне тлумачення гасла

«Україна – це Європа». Цивілізаційний вибір України: вступ до НАТО і ЄС.

Тема 7. Північноамериканська регіональна підсистема міжнародних відносин Пан-американська регіональна підсистема міжнародних відносин.

Генеza і еволюція міжамериканської системи. США і прикордонні держави. Особливості взаємин США і Мексики: історичні аспекти та сучасність: від конфронтації до взаємодії і співпраці. США і Канада – економічні та політичні аспекти взаємодії. Зіткнення «американського» і «європейського» у взаєминах США–Канада. Розвиток регіональних інтеграційних процесів.

Розвиток північноамериканської підсистеми у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. Північна Америка як особлива регіональна підсистема. НАФТА (1993 р.) – ключова регіональна організація в Північній Америці. Основні проблеми безпеки в Північній Америці. Приєднання Мексики до Північноамериканської зони вільної торгівлі (НАФТА).

Регіональна безпека в США. Підходи США до проблем регіональної безпеки: неоізоляціонізм, «вибіркове залучення», «узгоджена безпека». Сфери американських регіональних інтересів у «Стратегії національної безпеки США». Нові підходи США до забезпечення регіональної безпеки після 11 вересня 2001 року. Концепція «вісі зла». Пошук США нової ролі у постконфронтаційному світі. Основні механізми, напрямки, форми здійснення зовнішньої політики США на початку ХХІ століття. Закон «Про протидію супротивникам Америки за допомогою санкцій» (СААТSA, 08.2017).

Україно-американські відносини після розпаду СРСР: періодизація, характеристика основних етапів. Україна і США: потенціал співпраці.

Тема 8. Близький і Середній Схід як регіональна підсистема міжнародних відносин

Географічні обриси регіону. Поняття «Близький Схід», «Середній Схід», «арабський світ». Близький Схід і Північна Африка. Геополітична роль регіону.

Особливості арабського світу і формування ідеї «арабської єдності». Фактори єдності регіону: панарабізм, ісламська солідарність. Поняття «Арабський Схід». Боротьба за регіональне лідерство як фактор дестабілізації регіону (Саудівська Аравія – Єгипет, Іран – Саудівська Аравія та ін.). Етапи становлення Ліги Арабських Держав (ЛАД, 1945 р.). Статут і організаційна структура. Субрегіональні підсистеми. Ісламський чинник у сучасних міжнародних відносинах: цивілізаційний, економічний, політичний і демографічний аспекти. Ісламський фундаменталізм. Ісламський світ і процеси глобалізації. Міжнародні та регіональні організації Близького та Середнього Сходу. Організація ісламського співробітництва (до 28 червня 2011 року – Організація Ісламська конференція, ОІК, 1969 р.): структура, цілі, основні напрямки діяльності, потенціал на міжнародній арені. Ліга арабських держав (ЛАД) та її значущість у економічному та політичному житті регіону. Субрегіональні організації: Рада співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ, 1981 р.), Союз арабського Магрибу (САМ, 1989 р.), Агадирська угода – торгівельно-економічний союз арабських держав (відома під назвою GAFTA (Greater Arab Free Trade Area, 2004). Конфлікти на Близькому і Середньому Сході. Основні етапи еволюції арабо-ізраїльського конфлікту. Створення Палестинської автономії. Іракська проблема у сучасних міжнародних відносинах. Від «Бурі в пустелі» до повалення Саддама Хусейна. Міжнародно-політичне значення дій США в Іраку. Перспективи врегулювання іракської проблеми. Іран в міжнародних відносинах. Ядерна програма Ірану. Курдське питання в Іраку і Туреччині. Проблема Афганістану. Рух «Талібан» як приклад прояву ісламського екстремізму. «Талібан» і «Аль-Каїда». Операція США в Афганістані. Сучасний стан проблеми. Близький і Середній Схід у політиці світових держав. Ісламська держава Іраку та Леванту (ІДІЛ). Ісламська Держава (ІД), до 29 червня 2014 року. Ісламська держава Іраку та Леванту (ІДІЛ) – невизнана мусульманська терористична держава (халіфат з 29 червня 2014). ІДІЛ і близькосхідна криза. ІДІЛ і сирійська громадянська війна: сторони конфлікту, коаліції, перспективи врегулювання.

Тема 9. Африканська регіональна підсистема

Основні субрегіони Африки. Характерні риси африканського субрегіоналізму. Особливості етнокультурного та політичного розвитку сучасної Африки. Загальні риси економічного розвитку. Проблеми безпеки в Африці. Глобальні виклики африканського континенту. Діяльність ІДІЛ в Африці: Лівія, Нігерія, Сомалі. Африка в міжнародних відносинах. Розпад колоніальної системи в Африці. Поняття «колоніального минулого» і риси сучасного постколоніалізму. Панафриканська модель розвитку Африки. Діяльність ООН з розвитку Африки (ЕКА). Організація

Африканської Єдності та її внесок у зміцнення регіональної безпеки. Створення Міжафриканського миротворчого корпусу. Прискорення економічного розвитку країн континенту. Різноманітні інтеграційні процеси на сході, заході та півдні Африки: Договір про східноафриканську співпрацю (Кенія, Танзанія, Уганда); Економічне співтовариство країн Західної Африки (ЕКОВАС, англ. The Economic Community of West African States (ECOWAS) – регіональний союз країн Західної Африки, 1975 р.; Економічне співтовариство країн Східної та Південної Африки (КОМЕСА, англ. Community of East and South Africa, COMESA, 1993). Стабілізаційні програми МВФ і Світового банку. Проблема списання боргових зобов'язань найбільш бідних країн континенту

Тема 10. Регіональні організації на пострадянському просторі

Загальна характеристика пострадянського простору. Особливості інтеграції на пострадянському просторі. Розпад СРСР і утворення СНД. Проблеми правонаступництва. Феномен континуїтету. Росія як правонаступник і продовжувач СРСР. Амбівалентне відношення України до правонаступництва РФ. «Пострадянський простір» як елемент сучасної системи міжнародних відносин.

Співдружність Незалежних Держав (СНД) як інтеграційне об'єднання. Інтеграційні процеси всередині і поза СНД. Позиція СНД щодо війни на Донбасі та анексії Криму. Вихід України із структур СНД. Загальна характеристика організацій та спілок країн СНД: Шанхайська організація співробітництва (ШОС), Організація договору про колективну безпеку (ОДКБ), Євразійське економічне співтовариство (ЄврАзЕС), Євразійський економічний союз (ЄАЕС, 2015 р.), ГУАМ (Організація за демократію та економічний розвиток ГУАМ – регіональне об'єднання чотирьох держав: Грузії, України, Азербайджанської Республіки та Республіки Молдова. Організація створена в 1997 р. для протистояння впливу Росії в регіоні й отримала підтримку США. У 1999 р. організація була перейменована у ГУУАМ завдяки вступу Республіки Узбекистан до неї, яка, однак, вийшла з організації 5 травня 2005 р., викликавши повернення початкової назви. Штаб-квартира розташована у Києві на Майдані Незалежності).

Міжнародні відносини на пострадянському просторі. Інтеграція і регіональна безпека на євразійському просторі. ОДКБ і військово-політичне співробітництво. Еволюція ідеї і практики Союзної держави Росії і Білорусії: основні етапи, документи, проблеми і напрямки інтеграції.

Конфліктність пострадянського простору. Проблема врегулювання конфліктів. Миротворча діяльність у СНД: міжнародно-правові механізми, світовий досвід та пострадянські реалії. Військові конфлікти на пострадянському просторі: грузино-абхазький, таджицький, нагірно-карабахський, придністровський, південно-осетинський, східноукраїнський. Питання направлення миротворців у зону конфлікту

на Донбасі. Позиції України, РФ, ЄС, США.

Перелік практичних (семінарських) занять, а також питань та завдань до самостійної роботи наведено у таблиці «Рейтинг-план навчальної дисципліни».

Методи навчання та викладання

При викладанні навчальної дисципліни «Регіоналізм у сучасних міжнародних відносинах» використовується своєрідне поєднання дидактичних традицій та інновацій: від консервативних, академічних методик інформаційно-рецептивної та репродуктивної спрямованості до трансформативно-феноменологічних, пошукових підходів щодо активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів, які передбачають застосування таких навчальних технологій, як: семінари-дискусії (тема 5 і тема 10), дебати (тема 4 і тема 8), круглий стіл (тема 9) тощо.

Порядок оцінювання результатів навчання

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів);

модульний контроль, що проводиться у формі контрольної роботи як проміжний міні-екзамен з ініціативи викладача з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті *інтегровану* оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі семестрового екзамену, відповідно до графіку навчального процесу.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів.

За роботу на лекційному занятті студент може отримати 0,2 бала (усього 2 бала за семестр) за умов коректного ведення конспекту.

На семінарських заняттях оцінюється участь студента в обговоренні питань семінарського заняття, усні доповіді, проводяться експрес-опитування та підсумкова письмова контрольна робота. За участь в обговоренні питань семінарського заняття

студент може отримати 2 бала (усного 20 балів за семестр), якщо він виявляє достатнє розуміння сутності проблем, що обговорюються. За допомогою семінарських занять викладач перевіряє засвоєння матеріалу, що пройдено на попередніх заняттях.

Поточний контроль успішності навчання у формі дискусії здійснюється на лекційних заняттях - 2 рази за семестр, усно. За його допомогою викладач перевіряє рівень ознайомленості студентів з дисципліною. Максимальна оцінка – 4 (усього 8 балів за семестр).

Поточний контроль успішності навчання у формі проведення експрес-опитування здійснюється на лекційних заняттях – 2 раз за семестр, письмово. За його допомогою викладач перевіряє засвоєння матеріалу, що пройдено на декількох попередніх заняттях. Максимальна оцінка – 5 (усього 10 балів за семестр).

Поточний контроль успішності навчання у формі перевірки аналітичної доповіді за заданою тематикою здійснюється 1 раз за семестр на семінарських заняттях, письмово. Максимальна оцінка за доповідь – 5 бали (усього 5 балів за семестр), її можна отримати, якщо доповідь має логічну структуру, висновки є аргументованими, теоретичний матеріал викладений вільно із розумінням основних понять.

Поточний контроль успішності навчання у формі перевірки есе за заданою тематикою здійснюється 1 раз за семестр, захист проводиться на семінарських заняттях в усній формі. Максимальна оцінка – 5 (усього 5 балів за семестр).

Поточний контроль успішності навчання у формі проведення письмової контрольної роботи (тестування) здійснюється на семінарському занятті 2 рази за семестр. Максимальна оцінка – 5 (усього 10 балів за семестр).

Позааудиторна самостійна робота студента (СРС) в межах навчальної дисципліни «Регіоналізм у сучасних міжнародних відносинах» включає: опрацювання лекційного матеріалу, поглиблене опрацювання окремих лекційних тем або питань, про які викладач повідомляє студентів; пошук та огляд літературних джерел за заданою проблематикою дисципліни; підготовку доповідей; перевірку студентами особистих знань за запитаннями для самодіагностики; підготовку до контрольних робіт; систематизацію вивченого матеріалу для підготовки до семестрового екзамену. Результати СРС перевіряються і оцінюються під час аудиторного поточного контролю – усних опитувань, доповідей і письмових робіт.

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення семестрового екзамену, завданням якого є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми

навчальної дисципліни тощо.

Екзаменаційний білет охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Кожен екзаменаційний білет складається із 3 практичних ситуацій (дваторетичних завдання та одне творче), які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця на робочому місці та дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготовки студента і рівень його компетентності з навчальної дисципліни.

Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної "Відомості обліку успішності".

Студента слід вважати атестованим, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімумально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімумально можлива кількість балів, набраних на екзамені, – 25.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час екзамену, та балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Виставлення підсумкової оцінки здійснюється за шкалою, що наведено в таблиці «Шкала оцінювання: національна та ЄКТС».

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		
35 – 59	FX	незадовільно	не зараховано

Форми оцінювання та розподіл балів наведено у таблиці «Рейтинг-план навчальної дисципліни».

Рейтинг-план дисципліни

Тема	Форми та види навчання		Форми оцінювання	Мак бал	
<i>Аудиторна робота</i>					
Тема 1.	Лекція	Тема 1. Система міжнародних відносин і регіональні підсистеми. Основні поняття регіоналістики та регіональної політики	робота на лекції	0,2	
	Семінарське заняття	1.1. Типи міжнародних систем. Регіони і регіональні підсистеми, критерії їх виокремлення. 1.2. Основні підходи до інтерпретації терміну «регіон». Основні критерії вивчення регіону. 1.3. Регіоналізм: основні підходи до тлумачення. «Відкритий» і «закритий» регіоналізм. Новий і старий регіоналізм. 1.4. Поняття глобалізації та регіоналізації.	участь у обговоренні питань семінарського заняття	2	
	<i>Самостійна робота</i>				
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття.			
<i>Аудиторна робота</i>					
Тема 2.	Лекція	Тема 2. Регіоналізація як базовий процес сучасних міжнародних відносин	робота на лекції	0,2	
	Семінарське заняття	2.1. Регіоналізація як провідна тенденція сучасних міжнародних відносин. 2.2. Інтеграція як механізм регіоналізації. 2.3. Регіоналізація та проблема регіональної ідентичності. 2.4. Варіанти співпраці у галузі регіональної безпеки.	участь у обговоренні питань семінарського заняття	2	
	<i>Самостійна робота</i>				
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до			

		семінарського заняття.		
Тема 3	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Тема 3. Історичні і цивілізаційні чинники становлення регіональних підсистем	робота на лекції	0,2
	Семінарське заняття	3.1. Цивілізаційний критерій у вивченні сучасних міжнародних процесів. 3.2. Поняття діалогу цивілізацій. Характеристики Заходу і Сходу в рамках цивілізаційного підходу. 3.3. Історичні чинники розвитку сучасних регіональних систем.	участь у обговоренні питань семінарського заняття;	2
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття.		
Тема 4.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Тема 4. Регіональна інтеграція. Регіоналізм і міжнародна безпека	робота на лекції	0,2
	Семінарське заняття	4.1. Сучасні підходи до пояснення регіональних інтеграційних процесів. 4.2. Регіональні організації. Функції міжнародних організацій, їх значення у сучасному світопорядку. 4.3. Активізація периферійних зон після краху біполярної структури міжнародних відносин. 4.4. Багатополярність і регіональні підсистеми міжнародних відносин.	участь у обговоренні питань семінарського заняття;	2
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття.		
а	<i>Аудиторна робота</i>			

	Лекція	Тема 5. Регіональні конфлікти та проблема регіонального лідерства	робота на лекції	0,2
	Семінарське заняття	5.1. Основні витoki регіональної конфліктності. 5.2. Конфліктогенність регіону і її вплив на процеси регіоналізації. 5.3. Роль регіональних організацій у забезпеченні міжнародної безпеки. 5.4. Поняття лідерства у міжнародних дослідженнях.	участь у обговоренні питань семінарського заняття; участь у дискусії; експрес-опитування; контрольна робота	2 4 5 5
<i>Самостійна робота</i>				
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Підготовка до контрольної роботи з тем 1-5		
Тема 6.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Тема 6. Європейська регіональна підсистема	робота на лекції	0,2
	Семінарське заняття	6.1. Особливості цивілізаційного розвитку європейської регіональної підсистеми. 6.2. Формування наднаціональної системи управління, політичного союзу і валютного союзу. 6.3. Роль ЄС у побудові регіональної системи безпеки. 6.4. Особливості розвитку країн Північної Європи. Європейські регіональні організації, що забезпечують ідейну цілісність регіону. 6.5. Цивілізаційний вибір України: вступ до НАТО і ЄС.	участь у обговоренні питань семінарського заняття;	2
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття.		

<i>Аудиторна робота</i>				
Тема 7.	Лекція	Тема 7. Північноамериканська регіональна підсистема міжнародних відносин	робота на лекції	0,2
	Семінарське заняття	7.1. Генеза і еволюція міжамериканської системи. 7.2. Підходи США до проблем регіональної безпеки: неоізоляціонізм, «вибіркове залучення», «узгоджена безпека». 7.3. Сфери американських регіональних інтересів у «Стратегії національної безпеки США». 7.4. Україна і США: потенціал співпраці.	участь у обговоренні питань семінарського заняття	2
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття.		
Тема 8.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Тема 8. Близький і Середній Схід як регіональна підсистема міжнародних відносин	робота на лекції	0,2
	Семінарське заняття	8.1. Географічні особливості регіону. «Близький Схід», «Середній Схід», «арабський світ». 8.2. Особливості арабського світу і формування ідеї «арабської єдності». 8.3. Ліга Арабських Держав (ЛАД, 1945 р.). 8.3. Регіональні організації Близького та Середнього Сходу. 8.4. Ісламська Держава (ІД), до 29 червня 2014 року. 8.5. Міжнародні організації Середнього Сходу і їх роль у розвитку.	участь у обговоренні питань семінарського заняття; участь у дискусії	2 4
<i>Самостійна робота</i>				

	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття.		
Тема 9.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Тема 9. Африканська регіональна підсистема	робота на лекції	0,2
	Семінарське заняття	9.1. Розпад колоніальної системи в Африці. Поняття «колоніального минулого» і риси сучасного постколоніалізму. 9.2. Організація Африканської Єдності та її внесок у зміцнення регіональної безпеки. 9.3. Характерні риси африканського субрегіоналізму. 9.4. Глобальні виклики африканського континенту.	участь у обговоренні питань семінарського заняття; доповідь	2 5
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою. Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до семінарського заняття.		
Тема 10.	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Тема 10. Регіональні організації на пострадянському просторі	робота на лекції	0,2
	Семінарське заняття	10.1. Розпад СРСР і утворення СНД. 10.2. Загальна характеристика організацій та спілок країн СНД: 10.3. Інтеграція і регіональна безпека на євразійському просторі. 10.4. Проблема врегулювання конфліктів. Миротворча діяльність у СНД.	участь у обговоренні питань семінарського заняття; есе; контрольна робота	2 5 5 5
	<i>Самостійна робота</i>			

	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Підготовка до контрольної роботи		
Іспит				40

Рекомендована література

Основна

1. Горбачов А.В. Опорний конспект лекцій по дисципліні "Регіоналізм у сучасних міжнародних відносинах" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/mod/book/edit.php?cmid=286698>

Додаткова

2. Америка і Європа у сучасних міжнародних трансформаціях. Монографія. / Макаренко Є.А., Погорська І.І., Рижков М.М. та ін. – К.: Центр вільної преси, 2014. – 472 с.

3. Воскресенский А. Д. Практика зарубежного регионоведения и мировой политики: Учебник / Алексей Дмитриевич Воскресенский, Вячеслав Яковлевич Белокреницкий, А. А. Байков, А. О. Ермолаев. – Москва: Издательство "Магистр" ; Москва : ООО "Научно-издательский центр ИНФРА-М", 2016. - 560 с.

4. Майборода О.М. Етнічність у міжнародній системі / О.М. Майборода. – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2015. – 408 с.

5. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин: підручник / М. З. Мальський, М. М. Мацяк ; [4-те вид., перероб. і доп.]. – К.: Знання, 2011. – 406 с.

6. Капітоненко М. Г. Міжнародні конфлікти: навчальний посібник / М. Г. Капітоненко. – К.: Либідь, 2009. – 352 с.

7. Бжезінський З. Велика шахівниця / Збігнєв Бжезінський. – Львів; Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. – 236 с.

8. Ди Нольфо, Эннио. История международных отношений, 1918–1999: В 2 т. / Эннио Ди Нольфо; Пер. с итал. Г. М. Михайловой и Т. В. Павловой; Под ред. М. М. Наринского; Моск. гос. ин-т междунар. отношений (ун-т) МИД России, ИНО-ЦЕНТР (Информ. Наука. Образование). – М.: Логос, 2003. – Т. 1. – 2003. – 589 с.; Т. 2. – 2003. – 737 с.

9. Кальвокоресси, Питер. Мировая политика после 1945 года [Текст] : в 2 кн.: Пер. с англ. / П. Кальвокоресси; ред. В. О. Печатнов. – М.: Междунар. отношения, 2000. – Кн. 1. – 2000. – 592 с.

10. Китинг М. Новый регионализм в Западной Европе / Майкл Китинг //Логос. – 2003. – № 6 (40). – С. 67–116.
11. Системная история международных отношений. В 2 т. Т. 1: События 1918–1945 годов / под ред. А. Д. Богатурова; Научно-образоват. форум по междунар. отношениям. – М.: Культурная революция, 2006. – 477 с.; Т. 2: События 1945–2003 годов / под ред. А. Д. Богатурова; Научно-образоват. форум по междунар. отношениям. – М.: Культурная революция, 2006. – 717 с.
12. Weber C. International Relations Theory. A Critical Introduction / Cynthia Weber. – 3rd edition. – L.: Routledge, 2010. – 264 p.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

13. Александров О. Б. Международные отношения. Хрестоматия [Электронный ресурс] / О. Б. Александров. – М.: Евразийский открытый институт, 2010. – 224 с. – Режим доступа: <http://www.biblioclub.ru/book/93176>
14. Атлантична рада США. – Режим доступу: <http://www.atlanticcouncil.org>
15. Брукингський інститут (The Brookings Institution (BI)). – Режим доступу: <http://www.brookings.edu>
16. Європейський союз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europarl.eu.int>
17. Королевский институт международных отношений (The Royal Institute of International Affairs). – Режим доступа: <https://www.chathamhouse.org>
18. МЗС України (офіційний сайт). – Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/ua>
19. Организация Объединенных Наций [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.un.org>.